

PAUL VAN DE WATER

IN DIENST VAN DE NAZI'S

Gewone mensen
als gewelddadige
collaborateurs

PAUL VAN DE WATER

**IN DIENST VAN
DE NAZI'S**

**Gewone mensen
als gewelddadige
collaborateurs**

Uitgeverij Omniboek

*Je hebt monsters, maar het zijn er te weinig om echt gevaarlijk
te kunnen worden. Gevaarlijker zijn de normale mensen.*

Primo Levi

*The sad truth is that most evil is done by people who never
make up their minds to be good or evil.*

Hannah Arendt

*De misdaad is een feit van de menselijke soort,
van die soort alleen.*

Georges Bataille

Inhoud

Inleiding	9
1. Zacharias Sleijfer <i>'Een gummiknuppel met een kogel aan het uiteinde slaat lekkerder.'</i>	17
2. Jacobus Philippa <i>De verdwenen Landwacht-commandant</i>	45
3. Jacoba Roelofs en Ria Jorink <i>De naïeve kampbewaaksters</i>	75
4. Piet Richard Cieraad <i>'Kennelijk door God zelf gereclasseerd.'</i>	105
5. Pieter Schaap <i>'Integendeel, ook ik deed het met tegenzin...'</i>	133
6. Branca Simons <i>Laaghartig, harteloos en geraffineerd</i>	163
7. Hans Loyen <i>'Ik heb verschrikkelijke dingen gedaan. Ik dacht dat het zo hoorde.'</i>	191
8. Marinus Jansen <i>'De straf is juist, ik heb die verdiend.'</i>	221

9. Pier Nobach	247
<i>‘Volgepropt met nazi-ideeën, vriend van alles wat Duits was.’</i>	
10. Willem van de Loo	277
<i>De geperverteerde SS'er</i>	
11. De Bijzondere Rechtspleging in vogelvlucht	307
12. Ten slotte	323
Dankwoord	343
Lijst met afkortingen	347
Noten	349
Bronnen	363
Illustratieverantwoording	373
Register	377

**‘Een gummiknuppel
met een kogel aan
het uiteinde slaat
lekkerder.’**

1

Zacharias Sleijfer

Inleiding

Zacharias Sleijfer arresteerde op 10 januari 1945 de Groninger Jan Drent. Deze man werd namelijk verdacht van betrokkenheid bij een verzetsbeweging. De dag na zijn arrestatie begonnen zijn verhoren. Naast het gebruikelijke schoppen en slaan, was Drent de eerste arrestant die de door Sleijfer bedachte kapbehandeling onderging. Dat hield in dat hij een papieren kap over zijn hoofd kreeg en dat Sleijfer vervolgens de rook van zijn pijp onder de kap blies. Aangezien Drent zwaar bronchitis had, was dit voor hem zo ongeveer een bijna-doodervaring. Tegelijkertijd werd hij met gummiknuppels afgeranseld en in zijn kruis getrapt. Deze behandeling werd een aantal maal herhaald. Een week later werd hij opnieuw verhoord door Sleijfer. Deze keer kreeg hij geen kapbehandeling. In plaats daarvan werd hij vastgebonden aan een hete kachel en langdurig met gummiknuppels geslagen.

Zacharias Sleijfer

Sicherheitsdienst en Sipo

De Sicherheitsdienst (SD) was een Duitse inlichtingendienst die gericht was op het opsporen van vijanden van de staat. Het ging onder anderen om Joden, andersdenkenden, verzetsstrijders en criminelen. Ook in de door Duitsland bezette gebieden was de SD actief. Bij de Nederlandse tak van de SD werkten veel Nederlanders. Zij waren daar nodig vanwege het feit dat de meeste Duitsers geen Nederlands spraken en geen kennis hadden van de regio waar zij werkten.

In Nederland groeide de SD uit tot een beruchte organisatie die gevreesd werd vanwege het zeer gewelddadige optreden. Het hoofdkantoor van de SD in de noordelijke provincies was ondergebracht in Groningen en wel in het zogeheten Scholtenhuis. Daar werden door de medewerkers van de SD vele mensen mishandeld en gemarteld. Vanuit het Scholtenhuis werden razia's uitgevoerd en moorden gepleegd door executiepelotons en moordcommando's.

De Sicherheitspolizei (Sipo) was de Duitse politiedienst, die ook in Nederland actief was. De SD en de Sipo waren zeer nauw met elkaar verbonden. Voor de buitenstaander was het eigenlijk één en dezelfde organisatie. Sipo-agenten droegen op hun linkermouw ook de letters SD.

Sleijfer was een Nederlandse medewerker van de Sicherheitsdienst. Hij was gespecialiseerd in het extreem hardhandig verhoren van arrestanten, en hij deed dat ook met groot plezier en enthousiasme. Hij paste daarom uitstekend bij de Sicherheitsdienst van Groningen. Daar gold namelijk de ijzeren regel dat alles geoorloofd was om informatie uit verdachten te trekken.

Aangezien Sleijfer vloeiend Duits sprak, kreeg hij na de Duitse inval vrij gemakkelijk betaald werk als tolk bij de Duitsers. Uiteindelijk wist hij de baan te bemachtigen die hij meer dan graag wilde: mede-

werker van de Sicherheitsdienst in Friesland en Groningen. Bedreiging, intimidatie, mishandeling, marteling en moord waren bij de SD eerder regel dan uitzondering. Dat was precies waar Sleijfer aan mee wilde werken. Onder de vlag van de SD kon hij gelegitimeerd gewelddadig zijn. Hij was dan ook intensief betrokken bij verraad en arrestaties die vrijwel altijd leidden tot mishandelingen en martelingen. Hij was daarom gevreesd bij de bevolking, en het verzet zag hem als een groot gevaar.

De levensloop van Zacharias Sleijfer

De jeugd van Sleijfer was op zijn zachtst gezegd treurig. Hij werd geboren op 11 maart 1911 in Den Helder. Zijn vader en moeder kwamen beiden uit Friesland, en via zijn grootmoeder vloeide er ook Duits bloed door zijn aderen. Overigens noemde bijna iedereen hem Hans en niet Zacharias. Zijn vader werkte bij de PTT. In 1914 verhuisde het gezin naar Leeuwarden. Als 26-jarige werd vader Sleijfer getroffen door reuma, een familiekwaal. Als strenggelovig katholiek zag hij zijn pijnlijke aandoening als een straf van God. De zware reumatische pijnen zorgden er ook voor dat hij niet echt een vriendelijke man was: hij was kortaf, somber en humeurig. Ook de moeder van Hans was niet de zon in het huis. Ze had een aantal miskramen gehad en kon als gevolg daarvan geen kinderen meer krijgen. Hans was dus hun enige kind. Die last moest zij dragen, maar ook zij werd daardoor zwaarmoedig. Het feit dat zij met weinig geld rond moest zien te komen, droeg ook niet bij aan een positieve sfeer in het gezin Sleijfer. Hans groeide dus niet op in een vrolijk, open en warm gezin. De gevoelsarme en sombere omgeving heeft grote invloed op hem gehad.

In zijn jonge jaren was Hans een zenuwachtig en bangig jongetje dat vaak nachtmerries had. Zijn vader en moeder hadden niet het vermogen en ook niet de energie om hem bij te sturen of te helpen. Dat hij op de lagere school nog steeds niet zindelijk was, maakte hem

extra kwetsbaar. Om zich te handhaven op school verzon hij allerlei gebeurtenissen waaruit moest blijken dat zijn leven spannend was. Zijn klasgenoten prikten daar doorheen, waardoor het effect van zijn leugens precies het tegendeel werd van wat Hans beoogde. Hij raakte daardoor nog angstiger en geïsoleerder. Ook nu kon hij niet terugvallen op de steun van zijn ouders. Hans ontwikkelde zich steeds meer tot een brutaal, onbetrouwbaar, leugenachtig, laf en vernielzuchtig jongetje. Hij was erop gericht om indruk te maken op anderen. Vrienden had hij niet, hij treiterde graag en hij haalde bevrediging uit het pijnigen van dieren. Na de oorlog zou zijn vader tijdens een verhoor verklaren dat zij thuis geen huisdieren konden hebben. Die waren namelijk niet veilig voor Hans.

Hans kon goed leren maar had daar weinig zin in. Op de katholieke lagere school ging het wat betreft leren en gedrag zo slecht dat het beter voor hem was om naar een andere school te gaan. Dat was wel een openbare school, en als streng katholiek vond zijn vader dat heel vervelend. Ook dat droeg niet positief bij aan de sfeer in het gezin. Op de nieuwe school trok Hans vooral aandacht door leugens en negatief gedrag. Op 12-jarige leeftijd kreeg hij een ongeluk waarbij hij hoofdletsel opliep. Minstens een jaar zag hij dubbel en had hij last van hoofdpijnen. Hij rondde de lagere school wel af en ging daarna naar de mulo. Wegens wangedrag werd hij van die school verwijderd. Ook thuis was hij niet te handhaven. Hij sloeg zijn moeder en sloot haar af en toe zelfs op in een kast. Zijn vader kreeg het voor elkaar om hem in een gesticht voor moeilijk opvoedbare kinderen in Roermond te laten plaatsen. Gedurende zijn verblijf daar simuleerde Hans allerlei ziekten, waardoor zijn vader hem na ongeveer negen maanden weer terug naar huis haalde.

De jaren voor de bezetting

Na zijn terugkomst uit het gesticht voor moeilijk opvoedbare kinderen ging Hans niet meer naar school. Hij ging werken, maar ook dat verliep niet goed. Hij had moeite om opdrachten uit te voeren en verviel weer in leugenachtig gedrag als middel om respect te krijgen.

Het waren gewone mannen en vrouwen. De een was boer, de ander politieagent, weer anderen werkten als dienstmeisje, marinier of arbeider. Ze kwamen uit grote steden en kleine dorpjes verspreid over heel Nederland, en groeiden op in zowel arme als welgestelde milieus. Het waren heel verschillende mensen, maar één ding hadden ze gemeen: tijdens de Tweede Wereldoorlog collaboreerden ze met de nazi's. Stuk voor stuk hebben ze zich in dienst van de Duitsers schuldig gemaakt aan afschuwelijke misdrijven als intimidatie, mishandeling, marteling, verraad, doodslag of moord.

Hoe konden deze gewone mensen zo ontsporen? Paul van de Water gaat in *In dienst van de nazi's* op zoek naar antwoorden in de levensloop van elf daders. Wat zijn radicaliseringsfactoren geweest in hun gezin, milieu of werk? Hoe gingen ze te werk tijdens de bezetting, welke misdrijven hebben ze gepleegd? En hoe verliep hun rechtsgang na de oorlog? Op basis van nieuw onderzoek brengt Van de Water schrijnende verhalen en schokkende feiten aan het licht.

Paul van de Water is als promovendus verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en aan het NIOD. Zijn promotieonderzoek gaat over extremistische collaborateurs tijdens de bezetting van Nederland (1940-1945).

Uitgeverij Omniboek

WWW.OMNIBOEK.NL

NUR 689

ISBN 978 94 0191 609 7

9 789401 916097